

Швидкий Ярослав Юрійович,

здобувач кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України, 03038 Україна, м. Київ, Нововокзальна, 17, тел.: +380938522233, email: quickyar@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9561-7112>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена розгляду зарубіжного досвіду протидії корупції та можливості його імплементації в Україні. Встановлено, що досвід, здобутий розвиненими країнами в антикорупційній боротьбі, є свідченням того, що найбільшою ефективністю у цьому питанні вирізняються ті держави, які у вирішенні відповідної проблематики використовують комплексний та дуже принциповий підхід. З'ясовано, що багато країн світу з ціллю здійснити цілеспрямовані заходи здійснили розробку, ухвалення та введення в дію спеціальних законів щодо протидії корупції. Розглянуто досвід протидії корупції у Фінляндії. Встановлено, що фінська система боротьби з корупцією не зараховує корупційні діяння до злочинів, а переважно кваліфікує як адміністративні правопорушення, за здійснення яких можна понести кримінальну відповідальність тільки у разі їхньої особливої тяжкості. Розглянуто досвід протидії корупції у Нідерландах. Встановлено, що для нашої країни необхідний позитивний досвід полягає в громадському обговоренні дієвості роботи МВС щодо того, як розслідуються корупційні скандали. Розглянуто досвід протидії корупції у Ізраїлі, Грузії, Федеративній Республіці Німеччина. Встановлено, що антикорупційна боротьба в Німеччині заснована на завданні знищити матеріальну, у першу чергу, фінансову, базу анти законних угруповань. Розкрито боротьбу з корупцією у країнах Балтії, Великій Британії, Франції, Італії та Південній Кореї. Виокремлено спільні адміністративні заходи антикорупційної боротьби кожної з цих держав та визначено кроки, які треба зробити в Україні, зокрема забезпечити чесне і відповідальне управління; домогтися цілковитої незалежності судочинства; встановити суворий нагляд за тим, чи дотримуються високі етичні стандарти для посадовців; встановити високий соціальний захист держслужбовців; гарантувати незалежність ЗМІ, залучати громадський сектор до протидії корупції; посилити закони та їхню реалізацію; створити економічні механізми; зробити ринки і конкуренцію значимішими; морально-психологічно налаштувати суспільство і весь корпус посадовців не сприймати корупцію; забезпечувати громадськість інформацією.

Ключові слова: протидія корупції, антикорупційна боротьба, корупційні діяння, заходи антикорупційної боротьби, антикорупційний стратегічний план.

Shvydkyy Yaroslav Yuriiovich,

Applicant for the Department of Public Administration and Administration Institute of Training of the State Employment Service of Ukraine, 03038 Ukraine, Kyiv, Novovokzalna str., 17, tel. : +380938522233, email: quickyar@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9561-7112>

FOREIGN EXPERIENCE AGAINST CORRUPTION AND THE POSSIBILITY OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the consideration of foreign experience of combating corruption and the possibility of its implementation in Ukraine. It is established that the experience gained by developed countries in the fight against corruption is a testimony to the fact that the most effective in this matter are those states which use a comprehensive and very principled approach to solving the relevant problems. It has been found that many countries around the world have pursued targeted measures to develop, adopt and enforce specific anti-corruption laws. The experience of combating corruption in Finland is considered. It has been established that the Finnish Anti-Corruption System does not classify corruption as a crime, but rather qualifies it as an administrative offense, for which it is possible to bring criminal responsibility only in case of their grave gravity. The experience of combating corruption in the Netherlands is considered. It is established that for our country the necessary positive experience is to publicly discuss the effectiveness of the work of the Ministry of Internal Affairs on how corruption scandals are investigated. The experience of combating corruption in Israel, Georgia and the Federal Republic of Germany is considered. It is established that the anti-corruption fight in Germany is based on the task of destroying the material, first and foremost, financial, base of anti-legal groups. The fight against corruption in the Baltic States, the United Kingdom, France, Italy and South Korea has been revealed. The common administrative measures of the anti-corruption struggle of each of these states are identified and the steps to be taken in Ukraine, in particular, namely: to ensure fair and responsible administration; to achieve complete independence of the judiciary; establish strict oversight of compliance with high ethical standards for officials; to establish high social protection of civil servants; to guarantee media independence, involve the public sector in combating corruption; to strengthen laws and their implementation; to create economic mechanisms; to make markets and competition more meaningful; to tune the society and the whole corps of officials not to perceive corruption morally and psychologically; and to provide information to the public.

Keywords: anti-corruption, anti-corruption, corruption, anti-corruption measures, Anti-Corruption Strategic Plan.

Постановка проблеми. Багато країн світу з ціллю здійснити цілеспрямовані заходи здійснили розробку, ухвалення та введення в дію спеціальних законів щодо протидії корупції. Деякі держави послуговуються законами, які прямо покликані боротися з корупційними діяннями або регулювати ряд окремих аспектів у рамках законодавства щодо протидії організованій злочинності, або законів, якими регулюється державна служба (у Великобританії, Білорусі, Литві, Румунії).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику зарубіжного досвіду протидії корупції та можливості його імплементації в Україні досліджували такі науковці як С. Задворних, С. Задорожний, Т. Ільєнок, І. Коруля, Є. Немержицький, В. Семенов, О. Халковський, І. Чемерис, О. Черденченко, Д. Черніков та інші.

Формулювання цілей (мети) статті. Метою цієї роботи є розгляд зарубіжного досвіду протидії корупції та можливості його імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід показав, що з розвитком корпорацій та масштабних організацій частка корумпованості саме в цій сфері збільшується і не тільки в Україні. Тому варто зосередити увагу на дослідженні цього виду корупції. В українському законодавстві немає чітко розроблених заходів та рекомендацій, що стосувалися б протидії корупційним діянням в межах самої компанії. Здебільшого мова йде про корупційні діяння фізичних та юридичних осіб по відношенню до посадовців, проте у багатьох країнах є розроблені рекомендації щодо проти-

дії корумпованості серед працівників компаній [1].

Фахівці зазначають, що чітка й ефективна система боротьби з корупцією, яка спирається на ефективну нормативно-правову базу й підтримку суспільства, діє у Фінляндії. Міжнародна неурядова організація по боротьбі з корупцією «Трансперенсі Інтернешнл» визначає її як одну з найменш корумпованих країн світу. Згідно з положеннями Кримінального кодексу Фінляндії за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як корупція, передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років залежно від ступеня суспільної небезпеки злочину [2].

Для фінського законодавства не є характерним використання терміну «боротьба» щодо вчинення певного виду злочину. В основному такі злочини попереджуються та застережуються у відповідному правовому акті. У Фінляндії дії кваліфіковані як «корупція» караються або штрафом, або ув'язненням строком до чотирьох років, в залежності від ступеня громадської небезпеки злочину [3]. Очевидна річ, що фінська система боротьби з корупцією не зараховує корупційні діяння до злочинів, а переважно кваліфікує як адміністративні правопорушення, за здійснення яких можна понести кримінальну відповідальність тільки у разі їхньої особливої тяжкості.

Іншим прикладом у протидії та боротьбі з корупцією є Нідерланди. Протидія корупції у цій країні відбувається на процедурному та інституціональному рівнях. Поширеними є такі заходи як: гласність та звітність у питаннях корупції, а також їх відкритого обговорення наслідків. Міністр

внутрішніх справ Нідерландів щороку звітує перед парламентом щодо розкритих корупційних діянь та наслідків їх покарання [4]. Для нашої країни необхідний позитивний досвід полягає в громадському обговоренні дієвості роботи МВС щодо того, як розслідуються корупційні скандали. Гласність та звітність стосовно боротьби корупції, як, наприклад, у Нідерландах, в Україні відсутні, необхідно внести зміни в державну антикорупційну стратегію. Так, сама Стратегія щодо питання доступності публічних даних потребує внесення відсутності звітності МВС щодо ситуації протидії корупції. Щоб подолати проблему, необхідне включення положення про щорічний звіт щодо стану антикорупційної діяльності Міністра внутрішніх справ перед Верховною Радою України.

Подібно Нідерландам, доволі вільною від корупції країною все ще є Ізраїль. Це забезпечує певне дублювання моніторингової діяльності за імовірними проявами корупції. Відповідним контролем займаються урядові організації та спеціальні підрозділи поліції, відомство Державного контролера, на яке не впливають міністерства та інші державні відомства. Цими організаціями досліджуються можливості корупційних проявів, а якщо їх виявляють, то повідомляють органам розслідування. До того ж, отримані дані обов'язково мають ставати надбанням громадськості.

На особливу увагу у світлі визначення країни, досвід антикорупційної політики якої є найбільш придатним для України, є, на нашу думку, Грузія. Ця країна обрала більш радикальну стратегію протидії корупції – гранично можливе зменшення ролі держа-

ви в регулюванні суспільних процесів. Вочевидь, головною метою цих заходів була необхідність докорінно покращити інвестиційний клімат в країні, досягти бурхливого розвитку приватного сектора. Логіка цього підходу передбачала скорочення державного апарату, максимальне роздержавлення власності, реформи податкової та митної систем, створення вільних економічних зон [5].

У Федеративній Республіці Німеччина в основу боротьби з корупцією покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається шляхом конфіскації майна і створення належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей [6].

Антикорупційна боротьба в Німеччині заснована на завданні знищити матеріальну, у першу чергу, фінансову, базу анти законних угруповань. Реалізації цього сприяють два шляхи: конфіскаційний (конфіскується майно) і створення належного правового середовища, де неможливо відмивати «брудні» гроші. До числа механізмів антикорупційного спрямування, якими користується Німеччина з іноземного досвіду, входить також план зі створення реєстру корумпованих компаній. Зміст у тому, що підприємство, яке потрапляє в такий реєстр, вже не має права виконання будь-яких державних замовлень і на неї більш пильно звертають увагу правоохоронні органи.

Досить активно намагаються боротися з корупцією уряди країн Балтії. Одночасно, на думку спеціалістів, унаслідок нескоординованості дій між правоохоронними органами Лат-

вії (боротьбу з цим негативним явищем у країні здійснюють аж 16 різних структур, у т. ч. правоохоронних), країна залишається найкорумпованішою у Європейському Союзі. У зв'язку зі вступом Литви до Європейського Союзу у заяві Європейського Парламенту теж зазначається про необхідність активізації боротьби в цій країні з корупцією та організованою злочинністю, особливо на кордоні [6].

Національне законодавство Великої Британії у сфері боротьби з корупцією є досить розгалуженим, оскільки певні норми матеріального права, які стосуються правовідносин, що виникають унаслідок вчинення тими чи іншими посадовими особами корупційних дій, можуть міститися у різних актах (не тільки кримінального, а також інших галузях права). З огляду на те, що законодавство у цій сфері не є кодифікованим, існувала певна складність його застосування правоохоронними органами Великої Британії. Тому МВС Великої Британії внесло на розгляд заінтересованих міністерств і відомств Великої Британії законопроект про боротьбу з корупцією. Оновлений законопроект узагальнює попереднє антикорупційне законодавство, і серед іншого скасовує парламентський імунітет від відповідальності за діяння, що містять ознаки корупційних. Ефективний адміністративний контроль за державними службовцями здійснюється у Великій Британії. Британську політику традиційно вважають мало корумпованою, особливо порівняно з «третім світом». Особливістю є те, що у британському праві корупція визначена досить вузько: це хабарництво або отримання винагороди чи іншого доходу в обмін на сприятливе рішення [4].

Цікавим для України видається досвід боротьби з корупцією у Грузії, яка у 2010 р. зайняла 11 місце у світовому рейтингу сприйняття корупції. Там вважають міфом, що не варто боротися з корупцією, бо це нічого не дасть. У корупції немає нічого людського. Люди об'єднані в державу не для того, щоб вона обкладала поборами блага, які повинна забезпечувати. Тому з корупцією необхідно боротися. Уряд Грузії вважає, що шлях боротьби з корупцією способом жорсткого покарання винуватих неефективний [7].

У Франції свій досвід боротьби з корупцією. У 1993 р. тут створено Центральну службу з боротьби з корупцією. На неї покладено такі важливі функції, як централізація інформації, необхідної для попередження (виявлення) фактів активної та пасивної корупції, а також надання допомоги судово-слідчим органам у випадках їх звернень. Центральна служба інформує Прокурора республіки щодо проведення розслідування. Чинне законодавство Франції містить цілий ряд нормативних актів, спрямованих на протидію корупції, насамперед пов'язаних з фінансовим зловживаннями. Так, у 1990 р. прийнято закон, згідно з яким кредитні установи мають особливо уважно ставитися до капіталів, походження яких пов'язане з організованою злочинністю. Йдеться про виявлення порушень, пов'язаних із фальсифікацією чеків та векселів, переданих на інкасацію [8].

Ефективною є система організаційних і правових механізмів боротьби з корупцією в Італії, де у вирішенні цієї проблеми тісно взаємодіють громадські організації та державні установи. Парламент країни заснував спе-

ціальну Генеральну Раду з боротьби з організованою злочинністю. Поряд з Генеральною Радою засновані окружні управління з боротьби з організованою злочинністю та мафією і окремо – Державне управління з боротьби з мафією. Завданнями цього колегіального органу є: розробка стратегії боротьби з організованою злочинністю; раціоналізація ресурсів, виділених для боротьби з організованою злочинністю, а також прийняття відповідних директив, спрямованих на усунення недоліків або неефективних дій. Італія є однією з небагатьох країн, яка відмовляється визнавати необхідність розсуду в розслідуванні. Усі ці заходи є досить ефективними в механізмі протидії корупції Італії. Приклад тому – суд над багатьма вищими посадовими особами Італії, зокрема, колишніми прем'єр-міністрами Андреотті, Краксі, Берлусконі [9].

Досить високо оцінюється і досягнення Південної Кореї у подоланні корупції. Антикорупційна політика цієї держави основана на принципі відкритості інформації про ухвалення державними службовцями різного рівня управлінських рішень. Зокрема, в країні впроваджено антикорупційну програму «OPEN», яка показала свою ефективність. Слід позитивно оцінити і погляд керівництва цієї держави на цілі антикорупційної політики, до яких віднесено: оптимізацію системи державних органів управління, забезпечення її прозорості та безкорупційності; раціональну децентралізацію економіки та збалансований регіональний розвиток; широку участь і консолідацію народу під час здійснення політичних реформ [10].

Проаналізувавши досвід антикорупційної боротьби різних держав, можна скласти уявлення про використані ними різні методи і засоби. Всі вони сприяють позитивному ефекту: зменшується (мінімізується) рівень корупції. Не треба очікувати, що повністю скопіювати чийсь досвід – це панацея для нашої країни. Україні необхідна розробка власного механізму боротьби, що враховував би національні особливості і наші традиції. А почати формуватися цей механізм повинен на підґрунті, яке дає політична воля протидіяти корупції, і появи особи-лідера, який прагнути-ме до знищення стереотипів, стати прикладом і присвятити себе державі. Наступний крок може полягати у тому, що буде введено суворий фінансовий контроль (наїефективніше буде контролювати не прибутки людини, а її видатки). Третій крок до мінімізації корупційних проявів, на нашу думку, полягає у тому, щоб розробити і впровадити механізм мінімального залучення чиновницького апарату до ухвалення рішень по отриманню різноманітних дозволів, довідок тощо. У межах четвертого кроку в антикорупційній боротьбі треба посилити освіту громадян. Неприпустимим є те, що поняття «хабар» стало невід'ємною і звичайною частиною життя для українців. П'ятий крок має полягати в наданні гідної заробітної плати, яка не стимулюватиме пошук додаткових прибутків та виправдання це рахунок корупції.

Україною прийнята всеосяжна правова основа для протидії корупції, та створено ряд незалежних антикорупційних органів, які користуються

певним кредитом довіри з боку громадськості.

Гармонізація у результаті має допомогти стабілізувати ситуацію в цьому секторі, адже упродовж останніх років корупція в нашій країні розрослася і перетворилася на одну з найбільш гострих проблем сьогодення. Існування такого негативного явища є реальною загрозою для безпеки, державного і суспільного демократичного розвитку, конституційного ладу. Україна має скористатися позитивним досвідом антикорупційних дій країн Європи під час практичної боротьби з цим цих ганебним явищем.

Проаналізувавши особливості протидії корупційним злочинам в країнах-членах ЄС, можемо осмислити, на яких засадах стоїть передова національна антикорупційна стратегія, яка зараз так необхідна Українській державі:

- наявність сильної політичної волі державного керівництва до протидії явищу корупції і сформованої на її базі єдиної державної політики у сфері протидії корупційним проявам, яка б передбачала державні, політичні, економічні, соціальні і правові заходи. Заходи ні законодавчого, ні адміністративного, ні будь-якого іншого плану, що покликані боротися з корупцією не можуть відзначитися ефективністю, якщо відсутня політична воля на кожному рівні влади;

- організація соціального контролю, здійснюваного громадянським суспільством по всій системі державного управління (неодмінна умова – це створена атмосфера прозорості) і забезпечення можливості порушувати в цих межах кримінальне переслідування відповідальних. Важлива роль тут

належить по-справжньому незалежним ЗМІ;

- гарантії незалежності судової системи. Всебічну ілюстрацію такого підходу бачимо в правоохоронних системах таких країн як Італія, Великобританія, Франція та ін.;

- організація жорсткої підзвітності людей, які мають владні повноваження, перед реально незалежною структурою, що відстежує чистоту роботи держслужбовців, а також має повноваження притягати до відповідальності посадових осіб, незважаючи на їхній статус у владній ієрархії.

Підсумовуючи все вищесказане, можемо здійснити виокремлення спільних адміністративних заходів антикорупційної боротьби кожної з цих держав та визначення кроків, які треба зробити в Україні:

- забезпечити чесне і відповідальне управління, чому сприятимуть справедливі податки, пільги та субсидії, а не заборони і дозволи, одержувані від якихось владних структур, інакше кажучи, спростити бюрократичні процедури, а також зробити прозорішими здійснювані владні повноваження;

- домогтися цілковитої незалежності судочинства;

- встановити суворий нагляд за тим, чи дотримуються високі етичні стандарти для посадовців;

- встановити високий соціальний захист держслужбовців (зарплата має переважати заробіток у межах приватного сектору, повинні бути «соціальний пакет», пенсія, пільги тощо, дозвіл на підприємницьку діяльність, якщо буде відсутній конфлікт інтересів);

- гарантувати незалежність ЗМІ, залучати громадський сектор до протидії корупції;

- посилити закони та їхню реалізацію і, відповідно, підвищити ризик покарання;

- створити економічні механізми, що дадуть змогу посадовцям збільшити свій дохід без порушень правил і законів;

- зробити ринки і конкуренцію значимішими, і за рахунок цього зменшити обсяг потенційних надходжень від корупційних дій. Останнє також включає конкуренцію у здійсненні державного обслуговування в умовах, коли одні державні органи дублюють функції інших;

- морально-психологічно налаштувати суспільство і весь корпус посадовців не сприймати корупцію;

- забезпечувати громадськість інформацією. У межах цього методу необхідно аналізувати закони, щоб надавати чітке, лаконічне і зрозуміле пояснення населенню суті їхніх прав та обов'язків, процесу судової процедури, і що вона враховує.

Також завдяки практичному досвіду країн із верховенством права у боротьбі з явищем корупції, зроблено висновок, що владі необхідно здійснити: розробку єдиної державної політики в сфері протидії корупції із окресленим комплексом державних, політичних, економічних, соціальних і правових заходів; формування спеціальної антикорупційної служби, незалежної від жодної владної гілки, яка б контролювала діяльність держорганів на різних рівнях; забезпечення незалежної роботи судочинства, як це зроблено у правоохоронних системах та-

ких країн як Італія, Сполучені Штати Америки, Велика Британія чи Франція.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отож, досвід, здобутий розвиненими країнами в антикорупційній боротьбі, є свідченням того, що найбільшою ефективністю у цьому питанні вирізняються ті держави, які у вирішенні відповідної проблематики використовують комплексний та дуже принциповий підхід. Здійснюючи узагальнення практики реформування, спрямованого на протидію корупційним проявам, можна виокремити ряд обов'язкових передумов реалізації антикорупційного стратегічного плану в нашій країні: наявна політична воля вищого державного керівництва; наявні компетентні урядові та неурядові експерти; наявна команда, яка здатна це здійснити по вертикалі; наявність громадської підтримки. Водночас, щоб поліпшити спроможність України боротися з корупцією, необхідне об'єднання цих чотирьох компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Задворних С.С. Рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду по боротьбі з тінізацією фінансових потоків. Інноваційна економіка. 2015. № 2. С. 200-203.

2. Черніков Д.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції. Молодий вчений. 2018. № 11(2). С. 948-950.

3. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию?. Вечерний Харьков. 2009. № 143. С. 4.

4. Ільєнок Т.В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції. Юридична наука. 2012. № 12 С.42-52.

5. Халковський О.М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. Економіка та держава. 2011. № 3. С. 104-106.

6. Чередниченко О.Ю. Організаційно-економічний аспект використання досвіду створення та діяльності антикорупційних структур країн ЄС в роботі щодо запобігання та протидії корупції в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. Вип. 58. С. 239-247.

7. Коруля І.В. Зарубіжний досвід у сфері протидії корупції та можливість його використання в Україні. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 1. С. 170-173.

8. Немержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. К. : КНТ, 2008. 368 с.

9. Чемерис І.В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління. Стратегічні пріоритети. 2009. № 3 (12). С. 110-118.

10. Задорожний С.А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2016. 251 с.

REFERENCES:

Zadvornyykh, S.S. (2015). Rekomendatsii shchodo implementatsii zarubizhnoho dosvidu po borotbi z tinizatsiieiu finansovykh potokiv [Recommendations for the implementation of foreign experience in the fight against shadowing financial flows]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 2, 200-203 [in Ukrainian].

Chernikov, D.Yu. (2018). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii yak efektyvnyi instrument protydii koruptsii [Information and communication technologies as an effective tool for combating corruption]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 11(2), 948-950 [in Ukrainian].

Semenov, V. (2009). Komu po silam pobe-dit korruptsiyu?. [Who can defeat corruption]. *Vecherniy Kharkov – Evening Kharkov*, 143, 4 [in Ukrainian].

Ilienok, T.V. (2012). Zarubizhnyi dosvid administratyvno-pravovoi protydii koruptsii [Foreign experience of administrative and legal counteraction to corruption]. *Yurydychna nauka – Legal Science*, 12, 42-52 [in Ukrainian].

Khalkovskiy, O.M. (2011). Dosvid protydii koruptsii u zarubizhnykh krainakh [Experience in combating corruption in foreign countries]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 3, 104-106 [in Ukrainian].

Cherednychenko, O.Yu. (2017). Orhanyzatsiino-ekonomichnyi aspekt vykorystannia dosvidu stvorennia ta diialnosti antykoruptsiinykh struktur krain YeS v roboti shchodo zapobihannia ta protydii koruptsii v Ukraini [Organizational and economic aspect of using the experience of creation and activity of anti-corruption structures of EU countries in the work on prevention and combating corruption in Ukraine]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of Economics of Transport and Industry* *Bulletin of Economics of Transport and Industry*, 58, 239-247 [in Ukrainian].

Korulia, I.V. (2014). Zarubizhnyi dosvid u sferi protydii koruptsii ta mozhlyvist yoho vykorystannia v Ukraini [Foreign experience in the field of combating corruption and the possibility of its use in Ukraine]. *Porivnialno-analitychne pravo – Comparative analytical law*, 1, 170-173 [in Ukrainian].

Nemerzhytskyi, Ye.V. (2008). Koruptsiia v Ukraini: prychny, naslidky, mekhanizmy protydii [Corruption in Ukraine: causes, consequences, counteraction mechanisms]. Kyiv: KNT [in Ukrainian].

Chemerys, I.V. (2009). Zarubizhnyi dosvid protydii koruptsii v systemi derzhavnoho upravlinnia [Foreign experience in combating corruption in public administration]. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 3 (12), 110-118 [in Ukrainian].

Zadorozhnyi, S.A. (2016). Mekhanizmy zapobihannia ta protydii koruptsii v orhanakh mistsevoi vlady [Mechanisms for Prevention and Countering Corruption in Local Authorities]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].